

JMÉNO Jan Nejedlý, Jakub Šofar

PO PRÁCI

PŘEDMĚT

LEGRACI III.

LEXIKON LIDOVÉ TVOŘIVOSTI Z DOB SOCIALISMU

Po práci legraci III.

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.bizbooks.cz
www.albatrosmedia.cz

Bizbooks®

Jan Nejedlý, Jakub Šofar
Po práci legraci III. – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Poděkování

za inspiraci, vzpomínky a soudružskou výpomoc

Štěpánu Balíkovi, Janu Bártovi, Radmile Baumové, Pavlu Bečvářovi, Bohumilu Beránkovi, Daně Blatné, Bobrovi, Petru Bočkovi, Petru Boháčovi, Tereze Brdečkové, Cyrilovi Cachovi, Pavlu Cudlínovi, Jiřímu Čapkovi, Janě Čechurové, Ladislavu Danielovi, Jarmile Doubravové, Liboru Dvořákovi, Milanu Dvořákovi, Anně Esnerové, Jiřímu Fialovi, Vladimíru Forejtovi, Janu Gogolovi, Květoslavu Growkovi, Jiřímu Gruntorádovi a jeho knihovně Libri Prohibiti, Vojenovi Güttlerovi, Václavu Hájkovi, Janu Haladovi, Janu Hanouskovi, Josefu Hermanovi, Dítě Hlaváčové, Vítu Hlouškovi, Jiřímu Hoblíkovi, Vilému Hofmanovi, Stanislavu Holubcovi, Radkinu Honzákovi, Janě Horváthové, Milanu Hrabalovi, Anežce Charvátové, Kateřině Charvátové, Petrovi Charvátovi, Tereze Chrbolkové, Věře Chrbolkové, Ondřeji Chvojkovi, Vladimíru Chrzovi, Zuzaně Chvatíkové, Aleně Jaklové, Tomáši Jaklovi, Hynkovi Jeřábkovi, Janu Jirákovi, Bohumilu Jirouškovi, Janu Jiroutovi, Jiřině, Vladimíru Justovi, Petru Karlíčkoví, Richardu Klailovi, Ondřeji Kolářovi, Marii Koldinské, Václavu Křečkovi, Milanu Kubešovi, Karlu Kučerovi, Antonínu Kudláčovi, Mileně Lenderové, Karlu Lupoměskému, Petrovi Maděrovi, Lubomíru Machalovi, Hedvice Máchové, Janě Malé, Stanislavu Mikulovi, Petru Motýlovi, Ludmile Muchové, Janu Nedomlelovi, Janu Nešverovi, Vladimíru Nezdvořákovi (uctivá poklona, pane!), Lukáši Novotnému, Anně Oplatkové, Lence Osifové, Jiřímu Padevětovi, Haně Pánkové, Petru Pazderovi Paynemu, Zdenkovi Pavelkovi, Ondřeji Pilnému, Janu Pinkavovi, Viktoru Pípalovi, Janu Peštovi, Oldřišce Podhorcové, Kamilu Podroužkovi, Martinu Potůčkovi, Václavu Pražákovi, Stanislavu Příbylovi, Tomáši Reichelovi, Martině Rendlové, Janu Roytovi, Ivanu Ryndovi, Jiřímu Samkovi, Davidu Sichrovskému, Markovi Sichrovskému, Radimovi Seltenreichovi, Jiřímu Schwarzovi, Karlu Skalickému, Miroslavu Stehlíkovi, Jiřímu Studenému, Martinu Stöhrovi, Vladimíru Svatoňovi, Michalu Sýkorovi, Ludmile Šebkové, Jaroslavu Šestákoví, Marku Šmídovi, Prokopu Tomkovi, Heleně Třeštíkové, Miloši Vakulemu, Bohuslavu Vaňkovi-Úvalskému, Tomáši Varbanovovi, Dušanu Vepřekovi, Vítu Vlnasovi, Vojtěchu Vojtěchovi, Miloslavu Vojtíškovi, Jaroslavu Vokounovi, Aleně Zemančíkové, Michaelu Žantovskému, Janu Ždichyncovi a mnoha dalším.

Jak se v Díkobrazu vybírají vtípy?
„Tenhle je o žních, to je aktuální,
to bereme.“
„Tento je o egoismu, to se musí vymýtit,
ten bereme.“
„Hahaha!!! Tak tenhle ne.“

Ve výčepu se baví hosti o politice, až jeden
nakonec povídá: „Tak už dost tý politiky, bavme
se o něčem jiném. Třeba o holkách!“
„Máš pravdu,“ povídá druhý, „ale že jsou ty
komunisti kurvy!“

Pán poslouchá u stolu v hospodě, jak si chlapi
vyprávějí politické vtípy, a říká:
„Tenhle je dobrej, to si musím napsat.
Jak se jmenujete?!“

KRAFT DURCH SRANDA

(předmluva)

Léta sedmdesátá. Olšanské hřbitovy v Praze. Nejsou Dušičky, a tak „velkoměsto mrtvých“ působí pustě a vyliďněně. Jeden hrob však svítí ze tmy. Je osázen desítkami svíček a květin. Zajímá mě, jaká známá osobnost je tu pohřbena. Na náhrobku čtu: „Marie Jedličková“. Kdo to je? Matka krčí rameny. Otec mimoděk prohodí, že ta paní nejspíš nikdy neexistovala. Tak proč tu proboha má hrob? A proč jí sem lidi nosí kytky? Rodiče se tváří tajemně a neexistující nebožce taky zapálí svíčku. Začínám chápat, že svět není tak přehledný jako na obrázku dokonalého města v učebnici občanské výchovy, ale má svá dospělá tajemství.

Až po letech se dozvím, že v onom hrobě byl původně pochován Jan Palach. Ze strachu, že se místo stane dostaveníčkem nepřátel normalizace, nechala Státní bezpečnost roku 1973 tělo potají exhumovat a zpopelnit. Na místě Palachova posledního odpočinku se objevil nový náhrobek s fiktivním jménem. Lidi však nezapomněli. Dál chodili k původnímu hrobu vyjadřovat Palachovi úctu, byť se jeho ostatky nacházely už jinde a na mramorové desce bylo jméno vymyšlené babičky.

Léta osmdesátá. Ve škole kreslíme Auroru a Velkou říjnovou socialistickou revoluci. Soudružka učitelka nám pro inspiraci rozdá výstřižky z časopisu *Svět socialismu*. Když se nedívá, spolužák Mlejnek přikreslí Leninovi brejle a vlasy a spolužák Vohnout pindoura. Je to hrozně legrační, ale soušce učitelce to neukážeme. Odpoledne si u Vohnouta pouštíme na gramofonu singly jeho sestry. Vohnout schválně přepíná rychlosti, a tak Vondráčková zpívá zpomaleně „Moulovanýýý džbababáankuuu...“ a pak zrychlí jak kulomet „zkrmlvskehzmku“. Je to výborná zábava. Od přístroje nás vyžene až Vohnoutova sestra hartusíc, že jí kurvíme (sic!) malovanéj džbánek z krumlovskýho zámku. Přesuneme se k nám. V garáži máme skříň, na jejíž dveře otec zevnitř nalepil dva dlouhé archy papíru s perforovanými okraji, které vytiskl z počítače v práci. Na papírech jsou z písmen a čísel vyobrazeny dvě krásné ženy v životní velikosti. Ta vlevo má na sobě jen kalhotky, ta vpravo nic – v centrálním bodě ženského těla se skví nápis „Po práci rekreaci“. Nemůžu Vohnouta od skříně odtrhnout, a tak mu radši ukážu vzácný svazeček vtípů, který mám po dědovi. Jmenuje se *Kraft durch sranda*, což sice nevím, co znamená, ale jsou tam výborné fóry o Hitlerovi a Göringovi, někdy i trochu přisprostlé. Ptám se Vohnouta, jestli nemá doma knížku, kde by byly vtípy o Štrougalovi a Vondráčkové, jaké si říkáme o přestávce ve škole. Nemá.

Až po letech se dozvím, že heslo „Po práci rekreaci“ razili odboráři z ROH, když se starali o volný čas vybraných pracujících. Jelikož se ale mezi lidmi začalo žertem říkat „rekreace“ i pobytu v kriminále, raději slogan změnili na „Po práci legraci“. Nejspíš si ho vypůjčili z filmu *Císařův pekař a Pekařův císař* (1951), kde Jan Werich zpíval v lehké agitační písni: „...oleje na stroje a stroje na práci a práci bez boje, po práci legraci...“ (*Ten umí to a ten zas tohle*).

Tuzemští odboráři si ostatně vypůjčili i celý nápad podnikových rekreací, a sice od pobočky nacistických odborů zvané Kraft durch Freude (Radostí k síle). Tato „Hitlerova cestovní kancelář“, jak se jí říkalo, posílala loajální dělníky ze zbrojovek na zájezdy, aby se zrekreovali a o to víc munice pak vyrobili pro vítězství říše. Čeští vtipálci název za protektorátu poupravili na „Kraft durch sranda“, což by se dalo přeložit jako Srandou k síle či Síla skrze srandu.

Léta devadesátá. S Vohnoutem a Mlejnkem jedeme na čundr po vlastech českých. V jednom městě na západě Čech staneme před nově otevřeným obchodním domem nazvaným RIO. Kamarádi se vydávají dovnitř zjistit cenu lahvového piva, zatímco já si prohlížím budovu s vývěsním štítem. RIO, tři velká písmena na průčelí vypadají tak svěťácky, ale když se podívám na omšelý obchoďák pozorně, dojde mi, že nejde o žádnou novostavbu, ale o starý socialistický PRIOR, z něhož porevoluční šikuldové jen sundali první a poslední písmeno, čímž se hákem přenesli z jedné epochy do druhé. Původní nápis však stále prosvítal, tak jako nedávná minulost i nadále prosvítá do našich dnů, ba dokonce jako by se prořezávala nazpátek...

Toto vše stálo v prapočátcích zrodu lexikonu *Po práci legraci*. Vědomí, že minulost se nemá zapomínat, že mocným se člověk může nakrásně vysmát, že v humoru se skrývají utajené meandry historie. Prostě: Kraft durch sranda.

I

Počet poděkování na úvodní stránce napovídá mnohé o způsobu, jakým vznikal třetí díl našeho lexikonu. Jednak nám přišla řada ohlasů na první dva svazky a jednak jsme formou otevřeného dopisu oslovili další a další pamětníky z různých míst a různých oborů lidské činnosti. Někteří nás jen povzbudili, mnozí nám poslali cenné úlovky ze své paměti. Každý střípek byl důležitý, protože dotvářel obraz toho neuvěřitelného výkonu lidového humoru, který jednačtyřicet let spurtoval vedle valícího se proudu dobových absurdit.

Třetí pokračování slovníku je opět propojeno s předchozími díly. Poznámky pod hesly označené římskou číslicí (I, II) odkazují na příslušné svazky, kde se vyskytuje podobná tematika. Opět tu narazíte na staré známé výtečníky, bez kterých by to prostě nešlo (Lenin, Brežněv, Novotný, Husák). Prostor dostaly i nové osoby (Zdeněk Fierlinger, Oldřich Švestka), z nichž některé do hesláře doslova doplachtily z totálního zapomnění – viz německý vzduchoplavec Mathias Rust.

Došlo i na hesla, u nichž jsme si rvali vlasy, jak jsme je mohli v předchozích dílech opomenout. Na myslí mám jihlavský „bunkr“, kladenský „kokos“ či plzeňský „dům hrůzy u Radbuzy“, nechvalně proslulé architektonické ohyzdnosti, dále zásadní termín „hudrák“ neboli Husákova drahá káva či zvojtěné vtipy nebo hlášky plukovníka Brabce. Též jsme se snažili zachytit jemnější polohy humoru, jež nenápadně pronikly do běžné mluvy („sešit sešitovič“), i kouzlo nechtěného, jaké s odstupem doby představují třeba některá krycí jména agentů StB.

V čem se toto pokračování liší od svých bratříčků? Kromě zásadního vkladu čtenářů je to jeho rozptyl – jde víc do regionů, do různých oborů, do detailů. Pokud se vyskytl nový fenomén, vysloužil si vlastní heslo. Dostatek

nových podnětů k již zpracovanému tématu vedl k heslu obnovenému. Varianty a doplňky (živoucí tkáň folkloru!) jsme vetkli do sekce dodatků nazvané *Modrý jelen*. Pokud čtenáři připojili k dopisu i pěknou historku z oněch časů, včlenili jsme ji do oddílu *Lávka strýčka Ho*. Z úřednického folkloru, jež se za socialismu šířil formou strojopisu, jsme zařadili coby bonbonek na konec *Dotazník pro přijetí do práce*. Nezapomeňte si ho vyplnit!

Při práci na slovníku bylo potěšující pozorovat, jak se stavba vrší a zároveň roste do šíře, aniž by ani na okamžik přestala být dílem ve stavu zrodu, jak se na folklor sluší. Abecední řazení hesel z různých oborů se ukázalo jako dobrá pracovní metoda. V budoucnu si sesbíraný materiál ale možná vyžádá scelující tezaurus, kde se na jednom místě ujednotí všichni papaláši, benzinové samohyby, podpultové zboží či humoristické jednotky – viz jednotka ošklivosti (jeden kabrhel), dočasnosti (jeden furt), neprůstřelnosti (jeden kloss) či blbosti (jeden jambor).

Ani napotřetí jsme neměli pocit, že by naše čerpadla už drhla o dno. Rozhodně jsme si žádné heslo nevymysleli, jak se nás s nadsázkou tázal jeden čtenář. Nejsme totiž tak dobří jako lidová slovesnost, ono by se to taky dost rychle poznalo. Další výtka mířila k vulgaritě některých folklorních příspěvků. Kromě toho, že doba umravňování lidové kultury už je zaplatpámbu pryč, jsme se ujistili v poznání, že vulgarita funguje i jako konzervační prostředek. Uchovává folkloru jeho autentičnost, která se tudíž nedá jen tak rozmělnit v televizní estrádě, ať si o tom divačky *Kabaretu U dobré pohody* myslí své.

Jiná věc je, že i lidový humor obsahuje jisté stereotypy, které realitu malinko zplošťují. Anekdota ovšem není vyvážená historická studie, je to spíš facka na sále, herda do zad, kopanec do šimpanu. Za všechny drobné placatosti uveďme příklad Jiřiny Švorcové, na níž plebejský ostrovtip nenechal nit suchou. Herečka, kterou v našich lexikonech najdete coby Anku hokynářku, Švorcku a Smrděнку, si bezpochyby zasloužila posměch za svou fanatickou víru, angažmá v Antichartě i jistý protekcionismus v umělecké branži, ale podle pamětníků se nikdy nesnížila k tomu, aby udávala. Traduje se, jak její herecký kolega z Vinohradského divadla Ilja Racek každý večer po představení volal na Švorcovou z divadelního baru: „Pojď sem, Jiřino, řekni mi jednu věc. Kdy už vy zkurvený komunisti půjdete do prdele?“ A ona ho prý vždy tišila, aby ho nikdo neslyšel a neměl z toho oplétačky.

Zkrátka a dobře, za každým vtípem vykukuje nějaký aspekt života v socialismu, a to obvykle nikoli příjemný. Tehdejší život samozřejmě nebyl tak černobílý, ale to nedává žádné oprávnění k tomu, co vidíme kolem sebe dnes. Komunisti se začínají vracet do vysokých funkcí, opět se snaží uzurpovat moc a navíc ještě bezostyšně bagatelizují minulost. Jestliže jsme tedy první díl lexikonu *Po práci legraci* chápali čistě jako záchranu dobového humoru, nyní přibyla i motivace společenského apelu. Množí se totiž hlasy, které říkají, že to za těch komunistů vlastně nebylo tak špatné. Možná to bylo i lepší než dnes.

Tak jak to vlastně s tím komunismem nebo lépe řečeno vládou komunistů bylo?

II

S Vohnoutem a Mlejnkem jsme měli jasno už na základce. Proč by nám himbajs měli vládnout dělníci? Kdo byl ve škole chytřejší, šel studovat, komu učení nešlo, šel na dělníka. Proč by měli zemi řídit nevzdělanci? I dětská hlava ostříhaná podle kastrolu chápala, že tohle soudruhům nějak hapruje. A proč lidi utíkají z Východu na Západ, a ne obráceně, když u nás je blahobyt a u kapitalistů mor a cholera? Jednou nám Mlejnek ukázal *Playboy*, který odcizil otcí z nočního stolku. Krom základních věcí, jež zajímaly hochy v rozpuku, jsme tam objevili i fotku berlínské zdi z ptačí perspektivy. Západáci mohli na betonovou hradbu rozdělující město v klidu čmárat, co se jim zlíbilo, zatímco na východní straně dělily občany od zdi ostatné dráty, zátarasy, minová pole a strážné věže s odstřelovači. Co chcete víc? „Byli jste někdy v Rusku na záchodě?“ říkal strejda a dodával: „A taková země má být naším vzorem?!“

Ano, nezažili jsme válku, kterou se režim tak zaklínal, ale i s tou válkou to bylo mnohem složitější, než se psalo v učebnicích dějepisu. Základní rétorikou komunismu se totiž stalo lhaní. Už pár hodin po uchvácení Zimního paláce v Petrohradu roku 1917 začali bolševici falšovat historii. Fakt, že povstalci vstoupili do paláce naprosto bez potíží otevřeným zadním vchodem a ze všeho nejvíc se zajímali o zásoby vína ve sklepech a členky ženské ochranky, změnila propaganda v heroické drama. A další *fake news* se jen hrnuly.

A taky mrtvolý, protože komunismus rovná se násilí. Pokud vám minulý režim vyhovoval, nevadilo vám, že soudruzi svůj zemský ráj hnojili mrtvolami a zavražovali potoky krve, že jejich přesvědčovací metodou byl teror, že své ideje vnucovali lidu s karabáčem v ruce. Nevadilo vám, že politickým vězňům byly vyráženy zuby, pálena kůže, drcena varlata, že byli mláceni do bezvědomí, máčeni v kádích s fekáliemi, mučeni elektrickým proudem. Nevadily vám politické procesy, kde se nevinní přiznávali k obcování s ďáblem a požadovali svou popravu. Nevadilo vám, že se vrátil středověk.

A tak bychom mohli láteřit dál a dál. Komunismus = strach, špiclování, udávání, kádrování, poroučení, oblování, závist, nenávisť, pokrytectví, zlodějina, vazalství, křivárny, zaprděnost, nehybnost. Komunismus = nuda. Schůze a sjezdy a zasedání a aktivity a plenárky. Soudružky v krimplenových šatovkách a soudruzi v tesilových kalhotách diskutující v zasedačce: „Proti tomu zásadně souhlasím, i když ne, ačkoliv možná zcela jinak!“ Komunismus = prázdná slova. „Antonín Zápotocký byl náš první dělnický prezident Klement Gottwald,“ pronesl prý jakýsi znavený řečník na plenární schůzi a všichni mu zatleskali, protože nikdo nikoho neposlušoval a význam se z jazyka už dávno vytratil jako nezvaný host. Proto se taky v době normalizační malátnosti říkalo s nebyvalým cynismem: „Až zemře Husák, nebude to ještě důkaz toho, že žil.“ A proto taky lidový vtipálek oponoval frázím typu „Člověk – to zní hrdě!“ nezpochybnitelným moudrem: „Člověk, to zní jako něco od č...“.

A přesto přese všechno se naši lidé – a nebylo jich vůbec málo –, kterým komunismus nevadil, ba naopak vyhovoval. Nemyslím nadšené budovatele z počátků, jež na chvíli uvěřili snu o lepším životě, ale obyvatele zadržovaného policejního státu, kteří ke svému životu prostě nepotřebují příliš svobody, volnosti a pravdy. A fotbal i burty byly tehdy lepší, rozumíte?! Tak to prostě na světě chodí, i kdyby se všichni vtipálci stavěli na hlavu.

III

„Víte, co se stane, když shodíte do Orlické přehrady člena ODS? – Nejdřív vyplavou špinavé peníze a potom čistý komunista.“ Tímto se dostáváme střihem do reality po roce 1989. Lidový humor, jak vidno, nezesnul, i když mu mnozí již kondolovali. Možná si těsně po sametové revoluci vzal krátký oddychový čas, když se zdálo, že věci půjdou normálně, leč dlouho to nevydrželo. „Koho budeš volit? – Komunisty. – Jasně, ale kterou stranu?“ říkalo se už při druhých svobodných volbách, neboť volič si o minulosti kandidátů nedělal iluze.

Vzpomínám, jak se Mlejnek s Vohnoutem, už poněkud zfotrovaní, ve výčepu předháněli v eskapádách novodobých hádanek, anekdot a urážek. „Had na tři? – Lux.“ „Jak kouzlí pražský primátor Bém?“ – „Nechám zmizet půldruhé miliardy a vsadte se, že uhodnu, na jakou kartu myslíte!“ „Povodňové zpravodajství: V Praze se vylila Vltava, Zeman a Bartošová.“ „Účes na Bartošovou? – Přejet mašinkou.“

Tak jako žertěři v 70. letech otextovali instrumentální znělku rozhlasové stanice Hvězda slovy „Pojď na panáka!“, dostala v 90. letech slova i otravná znělka pojízdné prodejny Family Frost nabízející předražené mražené zboží. Její „Dýdy dýdy dýdy dý!“ se zpívalo jako: „O-krá-dá-me ro-di-ny!“ Opět se začalo s různocněním zkratk, viz neakademický titul MBA (Master of Business Administration) vykládaný coby „Mladej, blbej, ambiciózní“.

Ani na nové potentáty se nezapomnělo. Jejich přezdívky se rodily dle fyziognomie (Ozubená pleš – Bohuslav Sobotka), typických projevů (Hajaja – Karel Schwarzenberg), koníčků (Herr Becher – Miloš Zeman), trapasů (Perokrad I. – Václav Klaus), specifického jména (Elton Džon – Radek John) či volných vlastností (Želé – Jan Fischer). Přízviska dostávaly i voličské základny. Stoupencům hnutí ANO se říkalo „koblíhy“ či „Svědkové Burešovi“ v narážce na specifika babišovské volební kampaně a údajné krycí jméno předsedy hnutí ve svazcích StB. A jestliže „Husákovo ticho“ bylo za socialismu označením tunelu, který před budovou ÚV KSČ svedl dopravu pod zem, aby nebyl papaláš rušen, výraz „Babišovo ticho“ označuje v souvislosti s fungováním partaje a firem Andreje Babiše strach ozvat se vůči nadřízenému s kritikou. A v poslední době se pravidelně po volbách objevuje douška: „K výsledkům českých voleb se přihlásil Islámský stát.“

Pokud si už teď někdo klade otázku, na jakou kartu to primátor Bém myslel či kdo to byl ten Lux, měli by milovníci lidového humoru zbystřit. A začít podobné perly schraňovat dřív, než zapadnou do suterénu kolektivní paměti, odkud se pak dost složitě vyšťourávají, jak můžeme potvrdit. A i k těmto žertům už za chvíli přibudou vysvětlivky, i v nich se totiž skrývá kus historie, která byla ještě tak nedávno naší přítomností.

IV

Ještě jeden vtíp: „Na počátku 80. let byla krásná doba – pivo za dvě padesát, hranice zavřené a Havel též.“ Tento špílec se objevil v létě 2018 na Facebooku liberecké buňky KSČM. Jde o variaci na tradiční anekdotickou figuru.

Anály humoru ji zaznamenaly kupř. v roce 1969, kdy se vyprávěči stýskalo po 50. letech, neboť „Spartak stál 28 tisíc a Husák byl zavřenej“.

Několik zásadních rozdílů by se však mezi oběma vtipy našlo. Ten o Husákovi se vyprávěl mezi lidmi po sovětské invazi, protože se soudruh Gustáv sklonil před okupanty a totéž ponížení požadoval i po spoluobčanech. A co se týče jeho věznění, zavřeli ho v rámci svých piklí spolustraníci z jeho partaje, jíž fanaticky pomáhal k moci. Anekdota o Havlovi je umělá. A podlá. Havla uvěznilo komunisti, s nimiž neměl nic společného, za jeho názory, tedy naprosto nevině. Hranice byly zavřené pro nás, občany vlastního státu, nikoli pro nějaké migranty, jak se vtip snaží populisticky podsouvat. A to vše si dovolí říkat strana, jež má tyto zločiny a křivdy na svědomí. Je to podobné, jako kdyby nacisti vtipkovali o vysokém účtu za plyn.

Lidový humor bývá často nemravný, nikdy však není nemorální.

V

Dlouho jsem hledal v literatuře elegantní citát, jež by charakterizoval současné komunisty. Nakonec jsem ho našel v knize rozhovorů s jazzovým trumpetistou Lacem Déczim. Když se ho redaktor ptal na současného předsedu KSČM, řekl jazzman květnatě: „On mluví takovým stylem, až máš pocit, že chce lidem pomáhat. Jak já bych ho rád potkal! Řekl bych mu: ‚Vy už jste přece pomáhali – natáhli jste ostnatý dráty, nastražili miny, střídali jste lidi, tak s čím ještě chceš, ty čuráku, ty hovado zasraný, dojebaný, zřakovaný a zkurvený, s čím chceš ještě pomáhat, svině? Jak můžeš bejt tak drzej? To vy jste sem na dvacet let natahali Rusy...““

A co když soudruh odvětlí, že jeho strana se od této minulosti distancovala?

„Tak já mu řeknu, že mě to nezajímá,“ pravil Laco Déczi dodávaje: „Komunista je komunista, jako je ryba vždycky rybou, protože ryba nemůže být hadem ani koloběžkou. Jak můžou být komunisti v českém parlamentu, kurva? A když už tam teda jsou, proč demokracii nedotáhneme až do konce a nepozveme si tam taky esesáky?“

Mlejnek s Vohnoutem by to neřekli líp.

VI

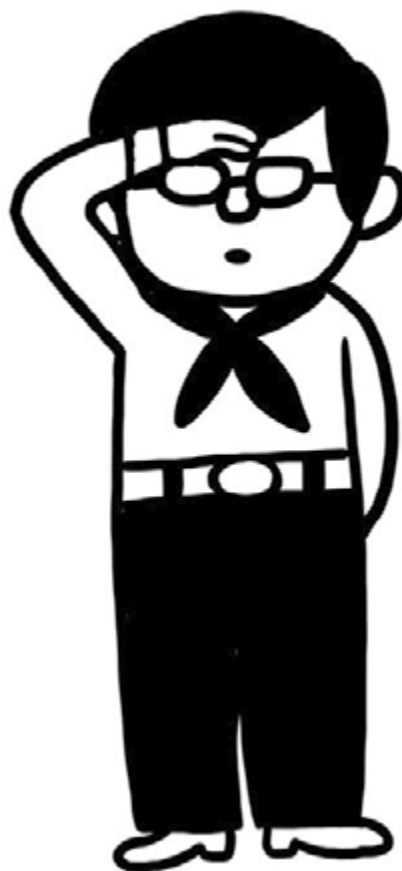
Kraft durch sranda!

Jan Nejedlý

A nyní již, pionýři, pochodem vchod do hesláře...

A

*Strano milovaná –
ved' mě!*

ABBA – Azerbájdžánskej baljétnyj i balalajkovýj ansámbl. Humorný výklad názvu švédskej popovej kapely ABBA, ktorá v Československu k lítosti tuzemských fanouškov nikdy nevystoupila. Miesto známých západných interpretů k nám jezdily koncertovať kuriózní angažovaní umelci včetne Alexandrovců čili Alexandrovova souboru písní a tanců. Toto armádní umělecké těleso, v němž hrály prim balalajky i balet, se stalo součástí sovětské propagandy. V srpnu 1968 se objevovaly na ulicích satirické plakáty zvučící na vystoupení „balalajkové skupiny Davajčasj“.

*„Natašo, bolo to charašo,
ta tvaja čurina byla kak dolina maja...“*

Výměnný obchod

„Tak ujednáno,“ povídá Brežněv Dubčekovi, „vy nám teď budete posílat bižuterii, obilí, hospodářské stroje, cukr a zbraně – a my vám za to zase sem tam pošleme nějaký ten vojenský soubor písní a tanců.“

ADIOS EMBRYOS – Španělsky potrat. Cynický vtip mimoděk poukazuje na vysoký počet interrupcí charakteristický pro celou dobu socialismu. Vnést řád do této oblasti měl Zákon o umělém přerušení těhotenství z roku 1957, který se inspiroval sovětskou praxí. Rozhodnutí o interrupci nebylo ponecháno pouze na gravidní ženě. Posuzovat oprávněnost potratu měly interrupční komise, které fungovaly při národních výborech a skládaly se z lékařů, zástupců národního výboru a uvědomělé ženy z lidu. Jejich snahou bylo přesvědčit matku, aby od svého záměru upustila. Přes tento nátlak však počet potratů strmě narůstal (např. v roce 1961 bylo provedeno 94 340 interrupcí). Vínou na tom měla jak nedostatečná sexuální osvěta, tak i neutěšená bytová situace.

Coby „potrat“ se lidově nazýval také přídatný vozíček, který se připravhal za motocykl značky Skútr Čezeta.

> *Antiharantyn (II)*

AGENTURA – Zástupce Ústřední rady odborů (rozuměj: agent ÚRA). Hra s žertovným výkladem cizích slov se stala oblíbenou disciplínou lidového humoru. Za socialismu byla tato kratochvíle umocněna navíc

faktem, že politici pyšníci se dělnickým původem podobné termíny ve svých proslovech mnohdy komolili. Občas se nového výkladu dočkal i domácí výraz, kupř. šestinedělka – žena, která neumí dělit šesti. Když se na trhu objevila černá podprsenka, říkalo se jí taktéž „šestinedělka“, neboť se teoreticky nemusela šest neděl prát.

> *Aurora (II)* > *Brus jazyka českého* > *Feduál (II)*

Slovník cizích slov

Astma – tušení tmy

Ateismus – odpor k pití čaje

Deprimovat – zbavit se hodinek zn. Prim

Habilitace – příkaz chodskému letectvu, aby lítalo

Hadr – citoslovce údivu nad příchodem lékaře

Hapták – upozornění na opeřence

Kontura – židovský výlet

Manažer – Mojžíšův pokyn na poušti

Marcipán – muž v březnu rozený

Pakostnice – poslední slova Mistra Jana Husa

Parabola – oznámení rušnovodiče, že mu vyhaslo pod kotlem

Piráta – bumbej s láskou

Puding – inženýrský instinkt

Syndetikon – oznámení Kohnovi, že mu přichází syn

Telefon – mládě krávy šlechtického původu

Trepanace – objednání tří frťanů na Hané

Voliéra – současnost

AKCE JEHLA – Ve vojenském slangu snaha „zašít se“, ukrýt se před povinnostmi a nadřízenými. Viz: „Naše heslo vždy a všude, zašívát se, jak to bude.“ Povinná vojenská služba v trvání dvou let byla postrachem všech mužů, kteří dovršili osmnáctý rok. Rozhořčení vůči nenáviděné „službě vlasti“ se podařilo vtipně vtělit brněnské kapele Synkopy 61 do písně *Válka je vůl*. V domnění, že jde o protiválečný song, vyšla skladba v 60. letech oficiálně na desce. V brněnském hantecu však spojení „jít do války“ znamenalo nastoupit základní vojenskou službu. Mnoha variací doznal tento hit v srpnu 1968, kdy se zpívalo: „Napsal si někdo na starej kůl kratinkej nápis – Brežněv je vůl!“

> *Souložíme Lidu! (II)* > *Piča* > *Tátranka*

Vojna není kojná

Z vojenského mudrosloví

Ve službě neznám bratra, v posteli neznám sestru.

Nudící se voják – chodící průser.

Co ty na to jako svazák? Seru na to jako mazák!

Vojíne, kdo vám povolil vycházku? Generál plot.

Z vojenské poezie

Pane Bože jediný,
postrkuj nám hodiny,
postrkuj nám budíka,
ať ta vojna utíká.

Sluníčko zapadá
za vysokou horu,
zase den v prdeli,
sláva Pánubohu.

Na stráži stojím,
za mír se peru,
na civil čekám,
na vojnu seru.

I kdybych na vojně
zlata měl hojno
a v civilu hovno,
vzal bych to hovno za ruku
a řekl bych: „Sbohem, vojno!“

Už nám to píšou
plnicím perem,
máme to za pár,
na vojnu serem.

Ještě jednou spadne listí
a budou z nás civilisti.

Z vojenského slovníčku

buřtkanón – polní kuchyně
bonzplech – odznak vzorného vojáka
dělomrdí – příslušníci dělostřelectva
diagnóza OJ/TOJ – diagnóza vojenského lékaře
znamenající, že dotyčný ojebává,
resp. těžce ojebává
doranka – vycházka až do rána

gumbus – autobus svážející do práce vojáky
z povolání

karboš – strážní pes

klofák, klofenzí – vojín

kolomrdí – řidiči vojenských vozů

mrakostřelci – jednotky protivzdušné obrany

prciště – nepořádek

škopek – tank

vpravo blej – rozkaz při návratu z pohostinského
zařízení

A KOL. – Řada nepohodlných autorů se na začátku normalizace přeměnila v šifru „a kol.“, tedy „a kolektiv“, která byla na obálkách a v tirážích knih přidávána za jméno prověřeného tvůrce, jenž mohl na rozdíl do svých spolupracovníků oficiálně publikovat.

> Černoch (II)

AMAROUNY – Jídlo mdlé, bezvýrazné chuti. Výraz je převzat z televizního seriálu *Návštěvníci* (1983), kde označoval stravu v podobě želatinové hmoty, kterou se živili lidé z budoucnosti. V přeneseném smyslu je „amaroun“ též nevýrazný politik či člověk vůbec.

> UHO (I)

AMINA – Amnestie. Pro všechny trestance je „amňa“ vytouženým grálem. Pro politické vězně, nespravedlivě odsouzené k mnohaletým trestům či na doživotí, byla amnestie jedinou nadějí. Proto také sadistický velitel věznice na Mírově ukazoval v 50. letech nově příchozím umrlčí káru na mrtvoly vězňů s tím, že toto je jediná amnestie, která je může dostat ven. Víra v propuštění však byla neotřesitelná a vězeňská šeptanda („mukl-tass“) co chvíli šířila nadějně zvěsti, jež se většinou ne-

potvrdily („Amňa – vysrala sa na mňa“). Významnější amnestie proběhly v roce 1953 po smrti Stalina či roku 1960, kdy byl podle Antonína Novotného u nás vybudován socialismus.

Co se týče udělování milostí, skoupým byl v tomto ohledu už první komunistický prezident Klement Gottwald. V roce 1949 udělil např. pouze šest milostí politickým vězňům odsouzeným k trestu smrti, ale současně odpustil popravu patnácti válečným zločincům, konfidentům gestapa či trojnásobnému vrahovi dětí. Během pětileté Gottwaldovy vlády zemřelo na popravištích 228 lidí, z toho 196 z politických důvodů, včetně jedné ženy.

> *Ešusografie* > *Nudlifikace* > *Státní zotavovna*

Ze slovníku trestníka

frak – doživotní žalář

jídáš – průzor ve dveřích cely, kterým nahlíží
bachař

lochmen – vězeň

medvěd – pouta připevněná k opasku vězně

naše-vaše – želízka na ruce

netopejry – citlivé uši donašeče

pohrobek – dítě, které se narodilo po uvěznění
otce

špačkárna – strážní budka

vlajkař – obviněný podle § 104 za hanobení
sovětských vlajek

ANÁLNÍ ALPINISMUS – Řítolezečství. Tato disciplína se provozuje ve všech režimech. Za komunistické totality však nabyla obřích rozměrů, neboť v rámci podřízenosti Sovětskému svazu se rektálnímu alpinismu povinně zúčastňovaly celé národy. Příznačně v tomto ohledu upravil slavnou maximu Jana Wericha spisovatel Bohuslav Vaněk-Úvalský. Zlidovělé klasikovo moudro praví: „Když už člověk jednou je, tak má koukat, aby byl. A když kouká, aby byl a je, tak má být to, co je, a nemá být to, co není, jak tomu v mnoha případech je.“ Parodista poselství zkondenzoval: „Když už člověk jednou v prdeli je, tak má koukat, aby byl aspoň ve svý!“

Proč má lev dva ocasy?

Jaký je rozdíl mezi prdelí a postelí?
Do postele se leze pro potěšení,
do prdele pro povýšení.

Proč musí ministři nosit kšandy?
Aby se funkcionáři mohli přidržet,
když jim polezou do zadku.

„Víš, proč má český lev dva ocasy?
„To nevím.“

„Oni ti lvi byli původně vlastně dva, ale pak jeden udělal závratnou kariéru a ten druhý mu vlezl do zadku.“

ANDĚL STRÁŽNÝ – Ironický výraz pro tajného policistu, který dlouhodobě sledoval určeného disidenta, jemuž byl neustále v patách jako cherubín střežící kroky křesťanů.

ATOMKAŠE – Hrachová kaše tuhé konzistence, zelenožlutého zbarvení, často s „atomovými“ následky. Těžko stravitelný pokrm se stal evergreenem vojenských vývařoven a školních jídelen zvláště v den braného cvičení.

> *Mao Ce-tungova pomsta (I)*

B

*Radúzi, Radúzi,
koukej mazat na schůzi!*

BABOSED – Přívěs za traktor, který sloužil v zemědělských družstvech ke svozu brigádnic na pole během jednocení řepy či okopávání brambor. Často šlo o vyřazený vlečný vůz, který se vozil v 50. letech za autobusy typu RO a RTO. V „babosedu“ trávily zemědělské pracovnice také čas svačin, případně v něm nacházely úkryt před nepřízní počasí.

> *Jede zloděj dědinou (I)*

Pole si o sklizeň přímo říká...

JZD v Koněchlupech dostalo naplánováno osít velké výměry polí mrkví. Stalo se. Počasí bylo dobré a úroda veliká. Jenom lidí na sklizeň nebylo dost a práce vázla. Na zdi hřbitova, který sousedil s polem, se objevil jednou ráno nápis:

„Naši milí mrtví,
pomozte nám s mrkví!“

A druhý den ráno tam bylo připsáno:

„Polibte nám prdel s mrkví,
my jsme rádi, že jsme mrtví!“

Jde předseda JZD s agronomem kolem žitného pole. Tu uslyší zašustění klasů a naléhavé: „Už budu! Už budu!“

„Slyšíš?“ povídá předseda. „To pole si o sklizeň přímo říká!“

Víte, co je to ironie?

Když si dva jednotní zemědělci dají po políčku.

„Včera jsem tancovala s jedním Španělem na špičkách,“ chlubí se vzorná dojička krav. „To je toho,“ ohrnuje nad tím nos její kamarádka ze sousedního JZD. „To já jsem jednou tancovala celej tejděn se dvěma uhry na nose.“

Předseda JZD Kotěhůlky odjel na zdravotní dovolenou do Bulharska a hned za tři dny dostal telegram od zootechnika: „Chcíp nám vůl – co máme dělat? Máme koupit nového, anebo počkat, až se vrátíš?“

BÁCI – Esenbáci, estébáci, vébáci. Hromadný výraz pro příslušníky represivních složek státní moci – Sboru národní bezpečnosti, Státní bezpečnosti a Veřejné bezpečnosti.

A furt a furt prší!

Proč mají ženy esenbáků dvě pračky?
Aby měly na co postavit necky.

Pán stojí v dešti ve frontě na maso už přes hodinu.

Nervózně přešlapuje: „Sakra, takovejch let po válce...“

Otočí se a vidí příslušníka VB, a proto rychle dodá: „...a furt a furt prší!“

Zkouška z patologie. Asistent přináší na tácu tři mozky. Profesor požaduje po zkoušené studentce, ať určí pohlaví dotyčné osoby, věk a odhadne povolání.

Studentka si prohlédne první mozek, potěšká ho a pronese: „Pane profesore, je to mozek mužský, něco nad 1250 gramů, silně zvrásněný, hodně mozkových závitů, muž se dožil pozhnaného věku minimálně 85 let a byl to zřejmě vysokoškolský profesor.“

„Výborně, paní kolegyně, určete mozek druhý!“
„Je to opět mozek mužský, asi o 100 gramů lehčí, méně zvrásněný, i těch mozkových závitů není tolik, zesnul něco po 75 letech a tipuji, že to byl technik.“

„Skvělé, a co třetí mozek?“

„Mozek je výrazně lehčí, opět jde o mozek mužský, hladký, vidím jeden mozkový závit, tipuji věk 65 let, asi šlo o příslušníka Veřejné bezpečnosti v hodnosti strážmistra.“

„Skvělé, paní kolegyně, píšete vám výbornou, i když v tom třetím případě byla malá nepřesnost, ale to jste nemohla vědět. To nebyl mozkový závit, to byl otlak od čepice!“

V souvislosti s neobjasněnou vraždou švédského premiéra Olofa Palmeho se říkalo, že ve skutečnosti ho zastřelil český příslušník VB. Jak k tomu došlo?

Dva příslušníci dostali devizový příslib a vyrazili do Švédska. Jdou takhle po Stockholmu a jeden povídá druhému: „Vidíš toho chlapa? Není to ten švédské premiér? Jakpak von se jmenuje?“

Ten druhý odpoví: „Palme!“

Tak ten první příslušník začal hned střílet.

Policajt si nemá čím utřít zadek.

Kolega: „Máme velký platy, použij desetikorunu.“

V křoví strašný rachot, po půl hodině:

„Já měl jenom 9,50.“

Křižovatku u Národního divadla přejel bílý mercedes na červenou. Příslušník VB žádá exkluzivní dívku za volantem o občanský průkaz. Dívka se otočí k pánovi po svém boku a mazlivě praví: „Žužu – průkaz!“

Pán beze slova vyhoví, podá jí občanku.

Příslušník dokument patřičně prostuduje, pak požádá o řidičský průkaz. A dívka znovu žádá: „Žužu – řidičák!“

Historie se opakuje i do třetice, když dívka platí pokutu: „Žužu – stovku!“ a Žužu beze slova vyklopí stováka.

„Ten Žužu,“ ptá se příslušník, „je kdo?“

„Ten Žužu,“ usmívá se dívka, „je ovšem Žužu jen pro mne. Pro vás je to vždycky soudruh Lubomír Štrougal. Pamatujte si to!“

Jaký budou mít policajti nový znak?

Žábu na židli.

A proč?

Kvákneš a sedíš.

BARTOLOMĚJEC – Příslušník Státní bezpečnosti. Hlavním sídlem tajné politické policie byla budova v pražské Bartolomějské ulici zvaná barták, bartárna či kachlíkárna. Estébáci se stali slovy Klementa Gottwalda „mečem dělnické třídy“, respektive nástrojem komunistické strany k uskutečňování

politického teroru. „Bartolomějci“ nechvalně prosluli brutálními vyšetřovacími metodami („a bijme ho, bijme ho, až do rána bílého“), neštíteli se ani atentátů či únosů a k jejich tristním aktivitám patřilo i vybudování husté sítě udavačů mezi obyvatelstvem. Sledovací kamery StB na veřejných prostranstvích překřtili lidé na ČBT – Československá bartolomějská televize.

> *Dědkostroj (II)*

I kdybysme padli všichni, zůstanou tu důvěrníci.

Řekni mi to na příkladu!

Bartolomějská Mata Hari se vrátila z USA a ihned si to přihasila s čerstvým referátem k Husákovi: „Vezu senzační záběry americké vojenské základny ze San Diega a prominentního vězně – Reaganova syna!“ „Joj,“ zaradoval se Gustáv nad tou zprávou, „kde je ten elitní vězeň? Sem s ním!“ „Momentíček, soudruhu prezidente, ne tak rychle. Až za devět měsíců.“

Velitel přichází na rezidenturu StB a ptá se mladého strážmistra: „Co to čteš?“ „Zvyšuji si vzdělání, náčelníku, studuji logiku.“ „Co to je?“ „Logika je obor, který zkoumá vzájemné souvislosti věcí a jevů.“ „To je strašně složité. Řekni mi to na příkladu!“ „Náčelníku, máte doma akvárium?“ „Mám!“ „Tak je logické, že máte rybičky.“ „No to je jasné.“ „Když máte rybičky, je logické, že máte rád živé tvory, když máte rád živé tvory, je logické, že máte rád lidi, a když máte rád lidi, pak logicky máte rád i ženy. No a když máte rád ženy, pak je logické, že nejste buzerant!“ „To je zajímavé, půjč mi to do zítřka, ať se taky vzdělám.“